

ÖNÁLLÓSÁG^x

Koncepció a bv. vállalatok átalakítására

Pályázatomban a felhívás alapvető szempontjai figyelembevételével kettős követelményt igyekeztem kielégíteni. Egyfelől egy olyan szervezeti struktúra kialakítására teszek javaslatot, amelyben a jelenlegi büntetés-végrehajtási vállalatok a megfelelő átszervezések nyomán elnyerhetik azokat a képességeket, amelyek alkalmassá teszik őket arra, hogy a kialakulóban lévő piacgazdaság eredményes szereplői lehessenek a nem távoli jövőben. Másfelől tekintettel voltam arra a sajátos költségvetési helyzetre, amelyben a jelenlegi büntetés-végrehajtási vállalatok aktív finanszírozói szerepet játszanak a büntetés-végrehajtás intézményrendszerének a fenntartásában.

Az előzőekből következően az általam javasolni kívánt szervezetrendszer végső célját illetően nonprofit jellegű, tekintettel arra, hogy gazdálkodási eredményeinek meghatározó részét a büntetés-végrehajtás költségvetésében jelentkező forráshiány fedezésére kell fordítania. A nonprofit jelleg azonban a szervezeti rendszer működésének csak a végső céljából alakul ki. A közbenső gazdálkodási folyamatokban éppen a profittermelő képesség fokozatos javítására kell törekedni.

A jelenlegi helyzet értékeléséből azt a következtetést vontam le, hogy a büntetés-végrehajtási vállalatok mélyreható átszervezése nélkül azok piaci helyzete egyre inkább és egyre gyorsabb ütemben gyengül, így — az eredmények csökkenése miatt — először finanszírozói képességüket veszítik el, végül önfenntartó képességük is megszűnik.

Ezt a folyamatot meglátásom szerint a korábban alkalmazott módszerekkel nem lehet megakadályozni. A működés külső feltételeinek javítására irányuló intézkedések ugyanis (adókedvezmények, adómentesség stb.) előbb-utóbb hatástalanná válnak, mert a büntetés-végrehajtási vállalatok gyengülő képességeik következtében a piaci versenyben ellehetetlenülnek. Ekkor pedig a kedvezmények már nem érhetik el céljukat. Következésképpen tanulmányomban olyan megoldási lehetőségeket dolgoztam ki, amelyek a büntetés-végrehajtási vállalatok működőképességének javítását szolgálják. Értelemszerűen eltekintettem az olyan megoldásoktól, amelyek a működés külső feltételeinek kedvező alakítását célozzák.

Meghatározó adottságok

Először azokkal az adottságokkal kívánok foglalkozni, amelyek a jelenlegi helyzetben alapvetően határozzák meg a büntetés-végrehajtási vállalatok működőképességét. A büntetés-végrehajtási vállalat olyan speciális szervezet, melynek különleges helyzetét két körülmény határozza meg.

a) A büntetés-végrehajtási vállalatnak kettős rendeltetése van, egyrészt vállalatként kell gazdálkodói tevékenységet folytatnia, vagyis a gazdaság aktív szereplőjeként, mű-

^x Harmadik díjat nyert pályamunka.

ködése során — a vállalati gazdálkodásra vonatkozó szabályok szerint — eredményt kell produkálnia, másrészt a büntetés-végrehajtási intézményrendszer kvázi részeként teljesítenie kell a büntetés-végrehajtás funkcióját képező fogvatartotti foglalkoztatásból rá háruló kötelezettségeket.

b) A büntetés-végrehajtási vállalat valójában nem önálló vállalat, hanem a büntetés-végrehajtás központi irányítású vállalati rendszerének egysége. Ebben a rendszerben a vállalati működéssel kapcsolatos legalapvetőbb döntési jogosultságok a központi irányító apparátus jogkörébe tartoznak.

Az előbb említett körülmények olyan elvi kérdések tisztázását teszik szükségessé, amely nélkül a büntetés-végrehajtási vállalatok átszervezését nem lehet megalapozottan végrehajtani. A pályázati felhívásból arra a következtetésre jutottam, hogy az általam megfogalmazott elvi kérdések megválaszolására még nem került sor, ezért a szervezéssel kapcsolatos konkrét teendők leírása előtt magam igyekszem elfogadható koncepciót kialakítani.

Szervezési elvek

1. Lehetséges-e olyan szervezet fenntartása, amelyben a kenős rendeltetést kijelölő oldalak feloldhatatlan ellentétben állnak egymással?

Meglátásom szerint az ilyen ellentmondást tükröző szereposztás abból a téves felfogásból vezethető le, hogy a büntetés-végrehajtás érdekeit közvetlenül kell érvényesíteni a vállalatok működésében. Egyértelmű, hogy a fogvatartotti foglalkoztatás szempontjait érvényesítő intézményszerű működés kizárja az eredményre való törekvés racionalitását nem nélkülöző vállalatszerű működést és fordítva. Ezért a nyilvánvalóan nemleges válasz nyomán abban a kérdésben kell állást foglalni, hogy az ily módon lehetetlennek minősített szervezet jövőbeni egységes rendeltetését melyik összetevő kiiktatásával lehet ésszerűen megfogalmazni?

Ideális helyzetben a válasz egyértelmű, hiszen semmi nem indokolja, hogy az állami funkciók teljesítésére hivatott és éppen ezért az állami költségvetésből fenntartott büntetés-végrehajtási szervezet eredményérdekeltségű tevékenységet tartson fenn. Ilyenkor a fogvatartotti foglalkoztatást — hasonlóan a hazai hagyományokhoz és a polgári társadalmakban kialakult gyakorlathoz — a büntetés-végrehajtási intézeteken belül lehet megszervezni. Az erre tekintettel lévő megoldás szerint a büntetés-végrehajtási vállalatokat ki kell vonni abból a piaci környezetből, amelyben a szereplők működését a gazdasági eredmények minősítik és a továbbiakban intézetben belüli munkahelyként a költségvetési üzemekre vonatkozó szabályok szerint lehet hasznosítani.

Ennek a megoldásnak a teljes körű megvalósítása természetesen együtt járna a büntetés-végrehajtás vállalati rendszerének az összeomlásával, ami azért jelent gondot, mert a vállalati rendszer egyik alapvető funkciója, hogy a vállalatok által produkált eredményekből, a nettó finanszírozás módszerét alkalmazva, kielégítse a büntetés-végrehajtás költségvetési forrását.

A teljes körű megvalósítást a jelenlegi körülmények között nem tartom járható útnak, mert a büntetés-végrehajtás költségvetése lehetetlen helyzetbe kerülne. A megoldási mód mindenesetre kínálja a lehetőséget arra, hogy indokolt egyedi esetben való

alkalmazásával javítani lehessen a büntetés-végrehajtás vállalati rendszerének finanszírozó képességét.

A tartósan működési zavarokkal küzdő és veszteséges büntetés-végrehajtási vállalatok költségvetési üzemmé történő átszervezésével csökkenne ugyan a rendszerbe tartozó vállalatok száma, a rendszerben összegződő eredmény azonban növekedne, végül is a megoldás egybeesne a büntetés-végrehajtás érdekeivel.

A jelenlegi helyzetben — különös tekintettel a büntetés-végrehajtási költségvetés igényeire — a büntetés-végrehajtási vállalatok nagyobb részénél a vállalati formában való további működtetés szükséges, azzal a kikötéssel, hogy elsődleges rendeltetésük a gazdálkodói eredmények biztosítása. Az eredménycentrikus működés érdekében ezeket a vállalatokat meg kell tisztítani mindazoktól a kötıtségektől, amelyek eddig a fogvatartotti foglalkoztatás szempontjaira tekintettel működésüket akadályozták. Ez azt jelenti, hogy az előbb említett intézkedéseket követően fennmaradó vállalati körben az intézményesített kapcsolatokat meg kell szüntetni az intézetek és a mellettük lévő vállalatok között. Ez együtt jár azzal is, hogy *külön kell választani az intézeti és a vállalati vezetést.*

A most javasolt megoldás felveti a fogvatartotti foglalkoztatással összefüggő kérdéseket. Meggyőződésem szerint ez megoldható probléma, hiszen az elkülönült vállalatnak több ok miatt is érdeke lehet a fogvatartottak foglalkoztatása, de ezt a jövőben már nem intézményesített körülmények között, hanem kölcsönös érdekeket tükröző szerződések alapján lehet csak megvalósítani. Következésképpen a fogvatartottak foglalkoztatása révén elért teljesítmények elszámolása sem közvetlenül a fogvatartottak részére, hanem a vállalat és az intézet között realizálódik, normális vevő-szállító viszonyként értelmezve a kapcsolatokat.

Az elvi kérdések előbbi csoportjának a tisztázásával azt szerettem volna bemutatni, hogy a büntetés-végrehajtás valódi érdeke az egymással ellentétes irányú tevékenységek elkülönítése. A tisztázott helyzetben hatékonyabban lehet megszervezni mind az eredményes vállalati működést, mind a fogvatartotti foglalkoztatást.

2. Megválaszolást igényel az a kérdés is, fenntartható-e olyan szervezeti rendszer, amelyben az uralkodó viszonyok következtében a szervezeti egységek működőképessége lehetetlenné válik?

A jelenlegi konstrukció mindenképpen ellene hat az eredményes vállalati működésnek és nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a büntetés-végrehajtási vállalatok működőképessége a mostani alacsony szintre süllyedt. A rendszer egészében — elsősorúan az irányító apparátus működése révén — oly mértékben eluralkodott a büntetés-végrehajtási érdekek szolgálata, hogy abban ésszerű gazdálkodói döntések meghozatalára már nincs lehetőség. Megállapításom ténybelisége olyannyira nyilvánvaló, hogy azt gondolom, nem szükséges részletesen indokolnom. Mindössze egy ráutaló példát hozok fel: a gazdálkodói ésszerűség azt kívánna meg, hogy az eredményesen működő vállalatok további fejlődését fejlesztési lehetőségeik bővítésével kell biztosítani, ugyanakkor a veszteséges tevékenységek finanszírozását vissza kell szorítani. A rendszerre kidolgozott szabályok azonban akadályozzák ennek az elvnek az érvényesülését. Sőt az állapítható meg, hogy a veszteséges vállalatok központi támogatása inkább vált gyakorlattá, mint a nyereséges vállalatok pozíciójának további erősítése. Az érdekltség gyakorlati meg-

valósulása sem ebbe az irányba hat. Ezt semmiképpen sem az ésszerű gazdálkodásra való törekvés diktálja, hanem a vállalati rendszerben megjelenő büntetés-végrehajtási érdekek.

A rendszer negatív hatása a vállalatokra nemcsak az eredmények kiuzsorázásában nyilvánul meg, hanem már a működésre való ráhatások során is. Csakis a büntetés-végrehajtási érdekek dominanciájával lehet magyarázni azokat a kikényszerített gazdálkodási szabályokat, amelyek a különböző hozzájárulások előírásaival a vállalatok működési költségeit növelő módon a büntetés-végrehajtási intézményrendszer költségfedezetének a kiegészítését biztosítják. A vázolt mechanizmus egyértelműen vezet a vállalatok lehetetlen helyzetbe kerüléséhez, végső soron pedig a rendszer összeomlásához. Az irányító apparátus nem is képes a rendszeren belül kezelni a problémát, ezért folyamatosan külső segítséget igényel. A felsorolt problémák megoldása következményeszerűen a *vállalati önállóság növelésében* lelhető meg. Erre a jelenlegi szervezeti keretek nem adnak lehetőséget, ezért a *büntetés-végrehajtás vállalati rendszerét teljesen új alapokra kell helyezni.*

Olyan struktúra kialakítása szükséges, amelyben a gazdálkodói érdekek a büntetés-végrehajtási érdekekkel összhangban, nem pedig annak alárendelten jelennek meg. Ez annál is inkább indokolt, mert a vállalati önállóság növelésére csak egy egészséges szervezetrendszeren belül kerülhet sor, tekintettel arra, hogy a költségvetést finanszírozó funkció más módon nem biztosítható. A vállalati önállóság kedvezőbb kialakítására megoldást jelenthet *társasággá való átalakításuk.*

A szervezésnek ebben az aktusában az önállóság abban domborodik ki, hogy a *vállalat elnyeri a gazdálkodásával összefüggő összes döntési jogosultságot.* Tehát kizárólag a gazdálkodási racionalitás elvét követve — figyelmen kívül hagyva a vállalat fenntartásához fűződő más érdekeket — önállóan dönthet minden olyan kérdésben, amelyek eredményessége szempontjából felmerülnek.

A társasággá alakulás mozzanatában a tulajdonosi viszonyok még nem változnak, viszont a társaságokra jellemző jogviszonyok következtében megalapozható egy olyan irányú szemléletváltás, mely szerint a vagyonnal rendelkező nem közvetlen beavatkozások révén irányítja a vagyon működésének szervezeti kereteket nyújtó társaságot, hanem a tulajdonosi jogosítványok alapján kényszeríti ki a hatékony működést. Ez a körülmény ad lehetőséget arra, hogy a büntetés-végrehajtás vállalati rendszerét új alapokra lehessen helyezni. Végül is az önállóan működő társaságok eredményeit így a büntetés-végrehajtás szolgálatába lehet állítani. Ehhez olyan szerv kialakítása szükséges az eddigi központi irányító apparátus helyett, amely gyakorolja a büntetés-végrehajtási vállalatokból átalakult társaságok vagyonával kapcsolatos jogosultságokat és ezáltal képes érvényesíteni a büntetés-végrehajtási társaságokkal szembeni elvárást, az eredményes működést.

3. *A büntetés-végrehajtási vállalatok átszervezésének elvi megalapozásához még egy lényeges kérdés tisztázását tartom szükségesnek.*

A kérdés jelentősége abból vezethető le, hogy a hatékony vállalati működés mozgatórugója a *vagyonérdekeltség.* Ez a tényező annál erősebben fejti ki hatását, minél közvetlenebbül jelenhet meg a vállalat működését meghatározó döntésekben.

A következőkben arra kívánok kitérni, hogy miként lehetséges a vagyonérdekeltség növelése a büntetés-végrehajtási vállalatokból átalakult társaságok működésében.

Az előbbiekből következően nem tartom megoldhatónak, hogy közvetlenül a társaságoknál jelenjen meg a vagyonérdekeltség, hiszen, mint említettem, a vagyoni jogosultságok alapján tartom megvalósíthatónak az önálló társaságok egységes rendszerben való működésének büntetés-végrehajtási érdekek szerinti befolyásolását. Arra viszont mód nyílik (a kormány privatizációs stratégiája ismeretében), hogy a vagyonnal való rendelkezést a társaságok által alkotott rendszer szintjére közelítsük és a rendszert összefogó szerv hatáskörébe helyezzük. Konkréten a privatizációs eljárások közül az a módszer nyújtja erre a lehetőséget, amely szerint az állam térítés nélkül mondhat le állami vagyonrészekről közérdekű célokat szolgáló, ilyen funkciót teljesítő intézmény támogatását vállaló alapítvány javára.

Szervezési folyamatok

1. Az előző fejezetben megfogalmazott szervezési elvek alapján minden további lépést megelőzően azt kell megvizsgálni és mélyreható elemzésekkel megalapozni, hogy a jelenlegi büntetés-végrehajtási vállalatok közül melyeknél elkerülhetetlen a költségvetési üzemmé való átszervezés. Ennek részletes ismertetésére nem térek ki, mert a pályázati felhívás sem ilyen irányultságú.

Az átalakulás elkerülhetetlen

2. Abban a vállalati körben, amelyben a vizsgálatok azt igazolják, hogy az eredményes működés a jövőben is biztosítható — és nem állapíthatók meg olyan körülmények, amelyek eleve kizárják átalakításukat — kezdeményezéseket kell tenni az átalakításuk érdekében. Több ok miatt is *az egyszemélyes kft-vé való átalakítást tartom elfogadható társasági formának*. Az átalakulás ebben a társasági formában oldható meg ugyanis a legegyszerűbb módon. Külső tőke bevonása esetén szintén ebből a formából egyszerűbb az átalakulás más társasági formába.

Az átalakulás időszakában véleményem szerint nem lehetséges külső tag bevonása a társaságba, mert az zavarná a következő szervezési teendők végrehajtását.

3. Az átalakítással egy aktusban kellene megoldani a privatizációval összefüggő feladatokat. Ezt úgy gondolom megvalósítani, hogy a kormány a megfelelő előterjesztés alapján a már társaságba vitt vagyont (a korábbi vállalati vagyont) egy általa létrehozandó alapítvány rendelkezésére bocsátaná. Ezzel a megoldással egyrészt teljesülne a privatizáció, másrészt felállna az a szervezet, amely a társaságok vagyont kezeli. Ezt az eljárást azért látom célszerűnek, mert az alapítványi forma fejezi ki leginkább az egész rendszer működésének a lényegét.

Ez a forma felel meg leginkább a büntetés-végrehajtás vállalati rendszere korábbi funkciójának, nevezetesen, hogy a nettó finanszírozás módszerével lényegében költségvetést kiegészítő forrást biztosított a büntetés-végrehajtás számára. Ugyanakkor ebben a formában valósítható meg leginkább az a szervezési elv, amely a korábbi büntetés-végrehajtási vállalati rendszer új alapokra helyezését igényli. Az alapítvány a tulajdonosi jogosultságokkal felhatalmazva lenne képes befolyásolni az általa kezelt vagyont megtestesítő társaságok működését.

A rendszer működése

1. *A szervezetrendszer meghatározó eleme az alapítvány*, amely azzal a közérdekű céllal jön létre, hogy a rendelkezésre bocsátott vagyon hozadékából és más hozzájárulásból támogassa a büntetés-végrehajtás feladatainak magasabb szintű megvalósíthatóságát. A cél megfogalmazásánál lényeges szempont, hogy általánosságban a közbiztonság fogalomkörébe tartozzon, miután az alapítványi hozzájárulások adózás előtti eredményből való teljesítéséhez így adódik törvényi lehetőség. Az pedig lényeges feltétele, hogy az alapítványi vagyonnal működő kft-k alapítványi hozzájárulásai ily módon legyenek elszámolhatók.

Az alapítvány működését irányító kuratórium összetétele révén garantálható az állam mindenkori beavatkozási lehetősége, megjeleníthetők a büntetés-végrehajtási érdekek és külső, elismert személyiségek bevonásával más társadalmi szempontok is képviselhetők. A kormányzati érdekek elsődlegességének biztosítása céljából a kuratórium elnökét az IM delegálná, akit vétőjog illetne meg.

Az alapítványi vagyon kezelésére a kuratórium irányítása alatt működő szervet kell létrehozni. Ez a vagyonkezelő szerv gyakorolná mindazokat a jogokat, amelyek az alapítványi tulajdont megtestesítő kft-vel kapcsolatban keletkeznek. Ezek közé a jogosítványok közé tartozik többek között a vezetők kijelölése, visszahívása, érdekeltségük biztosítása, az eredmény felosztásában indokolt arányok, limitek meghatározása.

Az alapítványhoz történő vagyoni hozzájárulásból képződő alapok szétesztását és kezelését szintén a kuratórium irányítása alatt egy szolgáltató szerv végezné. Ennek a szervnek a tevékenységi körébe tartozna azon pénzüsszegek kezelése is, amelyeket az alapítványi célok megvalósulásában tevékenykedők személyes javadalmazására lehet fordítani. Az alapítványi céloknak megfelelően és a források bővülésével tevékenységi körük szélesíthető.

2. *A szervezetrendszer céljait szolgáló eredményeket a most már alapítványi vagyoni megtestesítő társaságok produkálják*, amelyek legalábbis az induló helyzetben egyszemélyes kft-k. A tagok száma a lehetőségek függvényében bármilyen rövid időn belül növelhető. Erre szükség is lesz a tőke gyarapítása érdekében. Elsősorban a hit elezők bevonására gondolok.

A társaságok tevékenységi köre kezdetben a meglévő profilra támaszkodik, de az eredmény növelésére adódó lehetőségek függvényében ez kiegészíthető vagy módosítható. Más társaságokban való részvétel széleskörűen csak tőkegyarapodás révén képzelhető el.

Induló helyzetben viszont — és ezt már az alapításoknál célszerű figyelembe venni — elképzelhetőnek tartom, hogy a társaságok nem a vállalat egészének a helyébe lépnek, hanem telephelyenként történik az átalakítás, így már a kezdeti időszakban is lehetőség nyílik arra, hogy a társaságok egymásban üzletrészt szerezzenek. Ezt a módszert fel lehetne használni arra, hogy a gyengébb pozícióból induló társaságok eredményeiket kiegészíthessék a jól működő társaságok eredményeiből való részesedés útján.

A társaságok vezetését az alapítványtól független ügyvezetők látnák el, tevékenységüket az alapítvány könyvvizsgálók, szükség esetén felügyelőbizottságok révén ellenőrzi. A társaságok működési eredményeinek előre meghatározott részét az alapítvány részére fizetik be. A veszteségek pótlása viszont az alapítványt terheli.

A fogvatartotti foglalkoztatás előmozdítása érdekében az alapítványi hozzájárulás mértékének a megállapításakor kedvezőbb helyzetbe lehetne hozni azokat a társaságokat, amelyek nagyobb mértékben támaszkodnak az intézetekkel való kapcsolatokra és fordítva.

3. *Adózással kapcsolatos kérdések.* Sem az alapítvány, sem a társaságok vonatkozásában nem lehet számolni különleges elbírálású adózási helyzettel. Mindkét esetben a társasági adóról szóló törvény rendelkezései az irányadók. Eszerint az alapítvány csak vállalkozási tevékenység esetén fizeti ezt az adófajta, amennyiben az így elért bevételei meghaladják az összes bevételeinek 10%-át, illetve 10 millió forintot. A társaságok eredményüknek csak azon része után fizetnek adót, amely az alapítványi hozzájárulás teljesítése után megmarad.

Elismerésre méltó, hogy az alapítvány részéről magánszemélyeknek történő kifizetések, amennyiben a kifizetés mögött alapítványi célú tevékenység áll, mentesek a személyi jövedelemadó alól.

Meglátásom szerint ezt a lehetőséget fel lehetne használni az eddig részesedés címén történt kifizetések helyettesítésére vagy pótlására. Ugyanis az általam javasolt rendszerben a büntetés-végrehajtási testület tagjai értelemszerűen nem részesedhetnek a társaságok eredményei után.

A javasolt megoldás hatása

1. *Szükséges szervezeti változtatások.* A vállalati tevékenység központi irányítása a javasoltak szerint értelmét veszti, ezért meg kell szüntetni.

Így a központi irányítás megvalósítására szervezett vállalatfelügyeleti főosztályt fel kell számolni. Az itt dolgozó állomány részére választási lehetőséget kell kínálni, hogy hivatásos állományviszonyát megtartva a büntetés-végrehajtás más területére kerül-e, vagy pedig a hivatásos állományúként eddig szerzett jogosultságát elismerve, de a tényleges hivatásos állománya megszüntetésével áthelyezésre kerül-e az alapítvány vagyongazdálkodó, illetve alapkezelő szerveihez.

Meg kell szüntetni az intézetparancsnokok vállalati igazgatói státuszát. Az ilyen posztokon lévők részére is biztosítani kell a választás lehetőségét azzal a korlátozással, hogy az új helyzetnek megfelelő kinevezésük kérdésében elsősorban a vállalati és a büntetés-végrehajtási szempontok dominálnak.

Meg kell szüntetni a vállalatoknál foglalkoztatott hivatásos állomány vezényléses rendszerét. Ebben az esetben is úgy kell eljárni, hogy az érintettek választási lehetősége a vállalati, illetve a büntetés-végrehajtási érdekek figyelembevételével biztosítható legyen.

A költségvetési üzemmé alakuló vállalatoknál értelemszerűen megszűnik a parancsnokok igazgatói jogosítványa, illetve a hivatásos állományúak vezényléses rendszere.

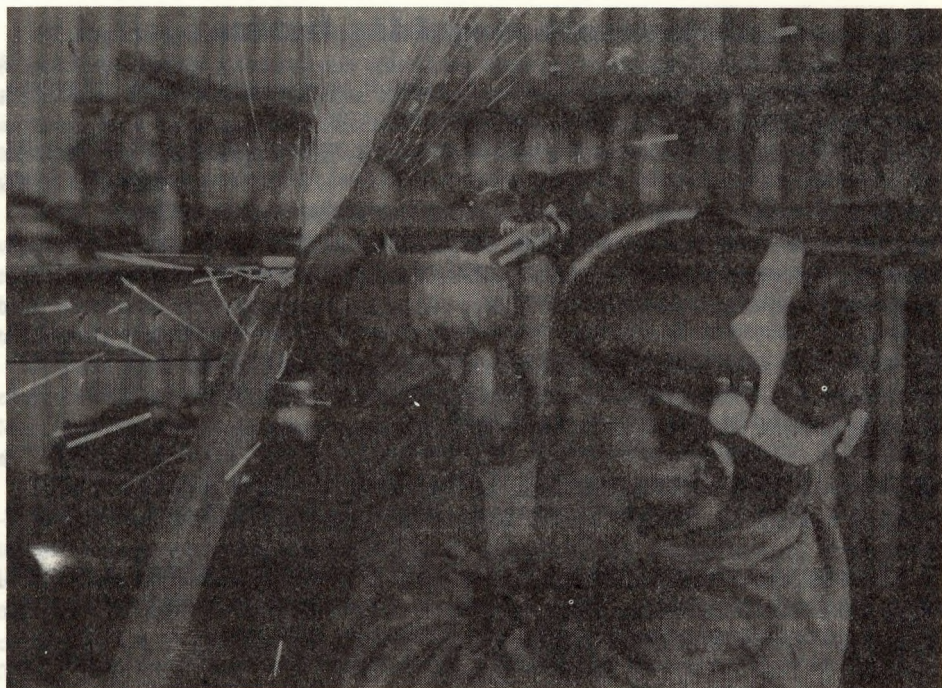
2. *A fogvatartottak foglalkoztatási lehetőségeinek alakulása.*

Az előzőekben ismertetett megoldások szükségszerűen igénylik a fogvatartotti foglalkoztatás szemléletbeni változtatását és az ennek megfelelő módszerek kialakítását. A foglalkoztatás kérdése visszakerül az intézetek feladatkörébe, vagyis helyreáll a normális állapot. Értelemszerűen megszűnik a vállalati munkáltatás fogalma, hiszen az intézetek mellett működő és most már önálló vállalatoknál történő foglalkoztatás is külső munkáltatásnak minősül.

Az előbbiekből következően a fogvatartotti foglalkoztatás a jövőben két módon valósítható meg: külső munkáltatás és költségvetési üzem működtetése révén. Ez lényeges szemléletbeni változtatást igényel, hiszen az eddigiekben a külső munkáltatást kivételes megoldásnak tekintettük, ezentúl viszont a költségvetési munkáltatással egyenrangú és normális módszerként kell értékelni. Meglátásom szerint azonban nemcsak az eddigi vállalati munkáltatás átműsülésével, hanem az eddig mellőzött új lehetőségek folyamatos kutatásával, az ilyen irányú kapcsolatok erősítésével szükséges biztosítani, hogy a külső munkáltatás visszanyerje meghatározó szerepét a fogvatartotti foglalkoztatásban és mintegy következményképp az intézetek fenntartásához szükséges bevételek bővítésében.

A költségvetési munkáltatás szerepe lényegében változatlan marad, hiszen az eddigiekben is meghatározó volt a foglalkoztatás területén, illetve a bevételek biztosítása terén. Módosulást az jelent ezen a téren, hogy egyes büntetés-végrehajtási vállalatok költségvetési üzemmé alakítása következtében a súlya növekedni fog mind a foglalkoztatás, mind a bevételek terén.

A foglalkoztatás előbb említett módon való egyszerűsödése nyomán lehetőséget látok arra, hogy a fogvatartotti munka elismerésének új rendszerét lehessen kidolgozni.

Munkabér helyett foglalkoztatással összefüggő díjazás

Így alkalom nyílik arra, hogy megszüntethető legyen az elismerés munkabér formájában történő bürokratikus, realitásokat nélkülöző rendszere és helyette más országok gyakorlatához hasonlóan bevezetésre kerüljön *a foglalkoztatással összefüggő díjazás intézménye*. Amellett, hogy ez az elismerési forma lényegesen egyszerűbb, arra is alkalmasabb, hogy az elismerés lényegét reálisabban fejezze ki. Azt felesleges bizonyítanom, hisz köztudott, hogy az eddig munkabér címén történt elismerés mind mértékében, mind tartalmában távol áll a munkabér valóságos szerepétől, amely a munkaviszony által nyeri el értelmét.

Ha megvalósítható lenne a díjazásra való áttérés, az mind mértékében, mind lényegében fejezhetné ki az elismerés ilyen formájának szociális indíttatását. Természetesen a díjazásra történő átállás nyomán lehetőséget kellene teremteni arra is, hogy megszűnjön a tartási díj intézménye, így a fogvatartás költségeit homogén egységben lehetne kezelni.

Szerintem a díjazásra való áttérésnél, miután azt költségek nem terhelik, a kiinduló összeg megállapításánál a jelenlegi munkabér nettó összegét kellene alapul venni, csökkentve a tartási költség címén történő levonással.

A díjazást intézetenként és egyénenként eltérő nagyságban lehetne megállapítani annak függvényében, hogy az intézet milyen bevételekhez jut a munkáltatás révén és a bevételek alakulásában az egyes fogvatartottak milyen mértékben vettek részt. A

kedvezőtlen adottságú intézeteknél a díjazás korrigálását vagy egyes fogvatartottak különleges szociális helyzetének elismerését az alapítványi vagyontól külön erre a célra elkülönített keretből lehetne esetenként és átmenetileg megoldani.

Dr. Bock Éva

Bv. Országos Parancsnokság

A három pályamű háromféle megközelítése volt ugyanannak a témának. Jól érzékelhető a dilemma: merre tovább? Ezt foglalja össze az az előterjesztés is, amely az igazságügyi tárca álláspontjaként várhatóan a kormány elé kerül. Az előterjesztés helyzefeltáró, a büntetés-végrehajtási vállalatok gondjait részletesen elemző fejezeteit ezúttal elhagytuk, csupán a kibontakozás, az átalakulás folyamatát felvázoló részt tárjuk olvasóink elé.

HOGYAN TOVÁBB?

Javaslat a büntetés-végrehajtási vállalatok átalakítására

A vállalati szervezet és irányítás megváltoztatása során az új szervezet kialakításánál az alábbi fő szempontokat vettük figyelembe.

1. A büntetés-végrehajtási vállalatok átalakítása önmagukban izoláltan nem, csak a kormány tulajdonosi és privatizációs stratégiájának részeként, a tartósan állami tulajdonban maradó vállalkozói vagyon kezelésére és hasznosítására vonatkozó törvényi szabályozás (1992. évi LIII. törvény) keretei között képzelhető el.

2. Szükséges felváltani az elítéltek „munkáltatásának” fogalmát a tágabban értelmezhető „foglalkoztatás” fogalmával. E koncepcióban a foglalkoztatás részeként lehet figyelembe venni pl. a szakmai képzést, a terápiás foglalkoztatást, a szakköri foglalkozásokat stb.

3. Az átalakult szervezet feladatkörét a későbbiek során — a megfelelő feltételek megléte esetén — bővíteni lehet a büntetés-végrehajtási vállalatok teljes termelési és értékesítési tevékenysége mellett a büntetés-végrehajtási ellátási feladatokkal.

4. Az állami költségvetést kímélő megoldások keresése forrásbővítéssel, amelyben helyet kaphat a privatizáció útján történő tőkebevonás, illetve a különféle adományok, támogatások igénybevételei lehetősége.

5. A fogvatartottak foglalkoztatásának — mint állami feladatnak — minél szélesebb körben való megvalósítása, ezzel összefüggésben az igazságügy-miniszter alapító jogainak érvényesítése.